

Penning van de American Petroleum Company uit 1928

Wie Den Haag vanaf de Utrechtsebaan binnenkomt, ziet aan de overzijde het in rode baksteen opgetrokken gebouw de Rode Olifant liggen. Het gebouw is nu in gebruik als multifunctioneel kantoorgebouw Spaces. Tot 1987 was het bij Esso Nederland in gebruik. In 1921 werd dit gebouw ontworpen in opdracht van de American Petroleum Company (APC). Deze oliemaatschappij kwam voort uit de opbreking in 1911 van de in 1882 door John D. Rockefeller opgerichte Standard Oil Company, nu Exxon Mobil.

Vanaf 1938 werd in Nederland de merknaam Esso gevoerd. J.H. de Roos (1875-1942) en W.F. Overijnder (1875-1941) werden als architect aangetrokken. Enkele jaren voor de Eerste Wereldoorlog maakten zij in 1912 een ontwerp voor het

worden dan het op niet zo verre afstand gelegen gebouw van de grote concurrent, de Bataafsche Petroleum Maatschappij/Koninklijke Nederlandse Petroleum Maatschappij (Shell) aan de Van Bylandtlaan. Dit laatste gebouw werd in 1915-1917 in



Voorzijde penning American Petroleum Company, 1928

Keerzijde penning American Petroleum Company, 1928



Voorzijde van penning ontworpen door Dirk Bus, met het gebouw Petrolea, 1958

Keerzijde penning Dirk Bus, ontworpen voor Esso Nederland, 1958

Rotterdamse Stadhuis dat niet werd uitgevoerd. Nadat de keuze voor het ontwerpen van het Rotterdamse stadhuis (gebouwd tussen 1914-1920) op Prof. H. Evers was gevallen, haalden De Roos en Overijnder dit ontwerp uit de kast om het te benutten en aan te passen voor het gebouw Petrolea. Zij kregen een ruim budget voor de bouw mee.

Het gebouw Petrolea kwam tot stand tussen 1921 en 1924. Naast het oogmerk van een fraai, doelmatig en groot kantoorgebouw speelden hierbij ook andere factoren een rol. Het gebouw zou hoger moeten

neorenaissance stijl door de architecten M.A. en J. van Nieuwenkerken gebouwd en in 1928-1930 uitgebreid. De American Petroleum Company wilde een moderner gebouw dat ook een goede representatieve entree kon bieden voor de belangenbehartiging van haar oliebelangen bij de regering in Den Haag, Nederlands-Indië en Aruba. Het in februari 1924 geopende gebouw werd gebouwd volgens de regels van de Amsterdamse school en werd in rode baksteen uitgevoerd. Het forse kantoorpand staat op een granieten sokkel. Het interieur in Art Deco stijl wordt gekenmerkt door



Het gebouw Petrolea is tegenwoordig eigendom van Spaces en wordt ook wel 'Rode Olifant' genoemd, april 2021

een monumentaal trappenhuis met glas-in-lood ramen, veel natuursteen, kersenhouten lambriseringen, parketvloeren en een imponerende hoge en fraaie ontvangsthuis met een atrium van gebogen glas-in-lood, wand-schilderingen door Chris N.E. de Moor (1899-1981) met een centrale plaats voor Petrolea en een hierboven geplaatste klok. Enkele jaren geleden kreeg ik in een doosje met het opschrift PK in mijn bezit en de penning American Petroleum Company met het gebouw aan de voorzijde erop en aan de onderzijde de vijf sterren van de APC. In het doosje was ingesloten een gedrukte beschrijving met de tekst: 'Penning van de American Petroleum Company, diameter zestig mm. Voorzijde: Ontwerp van Jac. J. van Goor. Het gebouw Petrolea te 's-Gravenhage, waaromheen het randschrift: „American Petroleum Company” en op de afsnede 5 sterren, het handelsmerk van de maatschappij. Keerzijde: glad, met randschrift bestaande uit het viermaal herhaalde motief der letters A.P.C. met 5 sterren. Uit het jaar 1928. Den leden van de Vereniging voor Penningkunst aangeboden door den heer B. Klaare, Directeur der American Petroleum Company'.

Deze gedrukte tekst was niet bekend bij de VPK. Ook in de geschiedenis en het overzicht van de door de VPK uitgegeven penningen bleken deze tekst en de penning niet te zijn opgenomen. De vraag waarom de penning in het jaar 1928 aangeboden werd, is niet eenvoudig te beantwoorden. Mogelijk heeft het te maken

gehad met het vijfjarig bestaan van het gebouw Petrolea in 1928. Een andere mogelijkheid is het na een langdurige lobby mogen opereren in Nederlands-Indië vanaf 1928 of, dichter bij huis, het maken van een goede indruk bij de verzamelaars van penningen. Bij navraag bij de VPK bleken de voorzitter van de VPK en degene die het archief van de VPK beheert niets hierover in de notulen van de vergaderingen van de VPK te kunnen terugvinden. Het blijft dan ook gissen naar de functie van de penning en haar betrekking met de VPK. Een mogelijkheid is dat de APC contact heeft gehad met Begeer directeur Arnold von Weiler (die jarenlang ook VPK-bestuurslid was en de penning tijdens een jaarvergadering heeft uitgereikt) maar dat de penning niet werd nagezonden. Waarschijnlijk heeft de VPK zelf willen bepalen welke penningen er zouden worden uitgebracht en heeft het mogelijk ook een geur van olie willen vermijden. De APC had deze scrupules niet, want de penning van het gebouw werd jarenlang



Lepeltje uitgegeven voor Begeer, met op achterzijde gebouw Petrolea uitgereikt aan medewerkers die een jubileum bij de maatschappij mochten vieren, waarbij een inscriptie van de naam van de employé en de datum op de keerzijde werd aangebracht. In 1949 werd bij Begeer een lepeltje met de afbeelding van gebouw Petrolea uitgebracht, ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum en in 1958 ontwierp de beeldhouwer Dirk Bus (1907-1978) een door Koninklijke Begeer gegoten penning, diameter 86,45 mm, met op de keerzijde twee palmtakken waarbinnen de initialen DB met twaalf sterren en op de voorzijde één ster met de letters ESSO Nederland N.V. en het gebouw Petrolea.

Theo Kralt
info@theokralt.com



Interieur van het gebouw Petrolea met wandschildering door Chris N.E. de Moor